

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПСИХОЛОГІЧНОГО НАСИЛЬСТВА ЯК ФОРМИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Грищенко А.Л.,

аспірант 3-го курсу

*кафедри приватного та публічного права
інституту права та сучасних технологій,*

Київський національний університет

технологій та дизайну

м. Київ, Україна

Є теми, про які зазвичай не говорять і не привертають до них увагу. Домашнє насильство, як прийнято вважати у світі, пов'язане виключно із застосуванням фізичної сили. Але люди стають і жертвами психологічного насильства в сім'ї. Психічне насильство це вплив на близьку людину з метою встановлення контролю над її поведінкою та утвердження своєї влади над нею. Психологічне насильство може статися будь-де, де є близькі стосунки або влада однієї особи над іншою. Дані тези присвячено проблемним питанням притягнення до кримінальної відповідальності за психологічне насильство як однієї із форм домашнього насильства. Проаналізовано норми чинного кримінального законодавства, щодо проблеми кримінальної відповідальності за психологічне насильство, проаналізовано його розмежування від інших кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством.

Доведено, що внесенні зміни в чинне законодавство України, не вирішили деякі проблеми врегулювання кримінальної відповідальності за психологічне насильство, як форми домашнього насильства, які раніше існували, а з іншої сторони, ускладнили питання розмежування цього діяння.

Ключові слова: домашнє насильство, психологічне насильство, насильство, сім'я.

Постановка проблеми. Проблема домашнього насильства, зокрема психологічного насильства, є актуальна у багатьох країнах. Одним з найважливіших завдань в нашій державі, визначеними в ст. 3 Конституції України [1] є людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні, що визнані найвищою соціальною цінністю. Психологічне насильство робить людину залежною і шкідливо впливає на її емоційний стан, що в свою чергу є серйозною перешкодою для подолання нерівності в правах людини.

З 2019 року діє стаття 126¹ Кримінального кодексу України (далі – КК України), якою встановлена кримінальна відповідальність за домашнє насильство, тобто умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, що призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи [2].

Відповідно до п. 14 ч. 1 статтею 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» дано визначення психологічному насильству, як форми домашнього насильства, що включає словесні образи, погрози, у тому числі щодо третіх осіб, приниження, переслідування, залякування, інші діяння, спрямовані на обмеження волевиявлення особи, контроль у репродуктивній сфері, якщо такі дії або бездіяльність викликали у постраждалої особи побоювання за свою безпеку чи безпеку третіх осіб, спричинили емоційну невпевненість, нездатність захистити себе або завдали шкоди психічному здоров'ю особи [3].

На підставі вище викладеного можна дійти висновку, що психологічне насильство це маніпуляції, словесні образи, приниження та шантаж для використання переваги для приниження та знецінення іншого члена сім'ї. Психологічне насильство також є умисним нехтуванням потреб і почуттів

членів сім'ї, які знаходяться на утриманні і потребують догляду, наприклад, діти, жінка або люди похилого віку.

Аналізуючи види психологічного насильства, одними із головних є словесні образи, що в подальшому тягне за собою погрози кривдника (як зазначено в законі – прим. автора). Образа – це зневажливе висловлювання, негарний вчинок, що спрямовані проти кого-небудь і викликають у нього почуття гіркоти, душевного болю [5, с. 815].

Відповідно до аналізу судових рішень, вироком суду ОСОБА_2 було визнано винним у вчиненні злочину, передбаченого статтею 126¹ КК України за те, що винний, будучи двічі притягнутим до адміністративної відповідальності за статтею 173² Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП), перебуваючи за місцем проживання, маючи умисел та мету на систематичне вчинення домашнього насильства щодо колишньої дружини, з якою він проживає в одному будинку, вчинив щодо потерпілої акт психологічного насильства, а саме безпричинно словесно ображав її, висловлювався в адресу потерпілої нецензурною лайкою, погрожував фізичною розправою. Внаслідок систематичних протиправних дій потерпілій було завдано психологічних страждань, погіршилась якість її життя [6].

На думку М.І. Хавронюка, погрозу у статті 126¹ КК України слід тлумачити широко. Це можуть бути погроза заподіяння фізичного насильства, шантаж – погроза розголосити компрометуючі або інші відомості, які потерпіла особа бажає зберегти у таємниці (наприклад, повідомлення про засудження в минулому чи про наявність венеричного захворювання), або викрити у поведінці, яка компрометує особу, або заподіяти іншої шкоди (звільнити з роботи, розлучитися, позбавити засобів до існування, виселити з житла, відібрати дитину, знищити майно, заподіяти шкоду рідним чи близьким); залякування задля створення вигідної для себе обстановки, поставлення потерпілої особи в залежне становище (наприклад, доведення до потерпілої особи наміру продати її в рабство чи сутенерам для

втягнення її в проституцію або піддати груповому зґвалтуванню). Погроза вбивством, на думку правника, потребує додаткової кваліфікації за ст. 129 КК України, погроза знищення майна – за ст. 195 КК України. Психологічне насильство, якщо воно виражається у примушуванні особи до певних дій (примушування до абортів чи стерилізації, участі в дослідках над людиною, вилучення органів чи тканин для трансплантації, до вступу в статевий зв'язок, участі у створенні певних творів, до проституції тощо), слід додатково кваліфікувати за статтями 134, 142, 143, 154, 300, 301, 303 КК України та ін., а за наявності ознак катування – і за ст. 127 КК України.[7, с. 72, 73]. З даним висновком науковця можна погодитися частково, якщо зазначені діяння вчиняються несистематично, вони потребують додаткової кваліфікації відповідно до зазначених статей або інших статей Кримінального кодексу України залежності від наслідків, які настали та обставин. Оскільки, принцип юридичної відповідальності, який полягає в тому, що особа не може бути притягнута до юридичної відповідальності двічі за одне й те саме правопорушення.

Розглядаючи проблеми кримінальної відповідальності за психологічне насильство передбаченою ст.126¹ КК України, його слід розділяти від інших кримінальних правопорушень, виникають проблемні питання у встановленні того факту, які випадки психологічного насильства слід кваліфікувати виключно як психологічне насильство саме за статтю 126¹ КК України, а які потребують додаткової кваліфікації за іншими статтями Особливої частини КК України.

Висновок:

Виходячи з вище зазначеного, стаття 126¹ КК України «домашнє насильство» потребує більш детального осмислення. Оскільки, до діянь, які охоплюються поняттям психологічне насильство, варто більш ширше розкрити зміст поняття та форми прояву такого насильства. Так як діяння, які описані у цій нормі, охоплюються суміжними із нею статтями КК України,

зокрема, йдеться про погрози вбивством, побоїв і мордувань, погрози знищенню майна та інше.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 10.06.2022).
2. Кримінальний кодекс України: Закон від 05.04.2001 р. № 2341-III.
URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 10.06.2022).
3. Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 07.12.2017 № 2229-VIII) (дата звернення: 10.06.2022).
4. Кифлюк Р.В. Особливості розслідування та судового розгляду кримінальних проваджень, пов'язаних з насильством в сім'ї : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.09. Київ, 2020. 233 с.
5. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і доп.) / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
6. Вирок Березнівського районного суду Рівненської області від 21 серпня 2020 р. (справі № 555/797/20) Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/91105679> (дата звернення: 10.02.2022).
7. Дудоров О.О., Хавронюк М.І. Відповідальність за домашнє насильство і насильство за ознакою статі (науково-практичний коментар новел Кримінального кодексу України) / за ред. М. І. Хавронюка. Київ : Ваіте, 2019. 288 с.

There are topics which are usually not discussed and the attention is not drawn to them. Domestic violence, as it is viewed in the world, is connected only to using physical force. But people also become victims of psychological violence in the family. Psychological violence is the influence on a close person with the

aim to install control over their behavior and asserting one's power over them. Psychological violence can happen anywhere there is close relationship or power of one person over the other. These theses are dedicated to the problematic issues of criminal prosecution for psychological violence as one of the forms of domestic violence. There were analyzed the norms of current criminal legislation regarding the issue of criminal responsibility for psychological violence, as well as that there was analyzed its differentiation from other criminal offences connected to domestic violence.

It is proved that changes introduced into current legislation of Ukraine did not solve some issues of regulating criminal responsibility for psychological violence as a form of domestic violence that existed before. On the contrary, they complicated the issue of differentiating of this action.

Keywords: domestic violence, psychological violence, violence, family.